

A rasszizmus kutatása Angliában

Alana Lentin: *Racism: A beginner's guide.*
Oxford: Oneworld, 2008. 192 p.

Alana Lentin a Sussex Egyetem oktatója a dél-angliai Brighton városában. Saját honlapján politikai szociológusként, társadalmi gondolkodóként mutatkozik be.¹ Mindezekelőtt az emberi rasszal, a rasszizmussal és rasszizmus-ellenességgel kapcsolatban alkot kritikai elméleteket. Kiterjedt kutatói munkát végzett a jelenkori bevándorlási politika és a bevándorlók jogainak kollektív támogatása területén. Pillanatnyilag a multikulturalizmus válsága áll érdeklődése középpontjában. Legújabb, kiadás előtt álló könyvének is ez a témája, melyen szerzőtársával, az ír Gavan Titley-vel dolgozik.²

Alana Lentin 2004-ben publikálta első önálló könyvét az európai rasszizmus és anti-rasszizmus témakörében. Eddigi legjelentősebb műve 2008-ban jelent meg „*Rasszizmus: kezdők kalauza*” címmel. A kötet az oxfordi Oneworld kiadó „*Kezdők kalauza*” (Oneworld Beginner's Guides) sorozatában látott napvilágot, melynek keretében a művészetektől kezdve a valláson, történelmen át politikáig a legkülönbözőbb témakörök kerülnek bemutatásra szakértői elemzéssel, eredeti, invenciózus, innovatív, olvasóbarát megközelítéssel. A rasszizmus témájának korszerű ismertetésére a brit szociológusnő tökéletes választásnak bizonyult. Művét egyelőre nem fordították le angolról magyarra, de remélhetőleg erre minél előbb sor kerül. Könyve jó eséllyel pályázik arra, hogy komoly nemzetközi karriert fusson be. Alana Lentin remek összefoglaló művet írt a rasszizmusról, nagyszerűen kombinálva a jelenség múltjának ismertetését napjaink rasszizmusának bemutatásával, párhuzamba állításával. Változatos példákat alkalmazva ráébreszti olvasóját, hogy miről is szól a „történet”, a rasszizmus története. Írásának fő üzenete, hogy a rasszizmust sosem lehet és szabad a szőnyeg alá söpörni, a korábbiaktól eltérő módon mai világunkban is égető probléma.

A könyv öt fejezetből áll. Az első a rassz fogalmának eredetével foglalkozik, az emberi rassz tudományos kutatásától indulva rassz és nacionalizmus összeolvadásáig, történelmileg is tárgyalva a fogalmat, mint kifejezetten európai jelenséget. A második fejezet a rasszizmus megéléséről szól a gyarmatrendszer sajátos viszonyai közepette, összekapcsolva azt a rasszosítás folyamataival és azok hatásaival. A harmadik fejezet az antiszemitizmust vizsgálja. A szerző szerint igen gyakran az antiszemitizmust, különösen a náci Holocaust tragikus eseményeit, tüntetik fel a rasszizmus legszembevetőbb példájaként. Lentin azonban úgy gondolja, ez félrevezető lehet, mert így ez azt sugallhatja, hogy az antiszemitizmustól eltérő körülmények között át lehet nézni a rasszizmus felett, vagy tagadni lehet azt. A szociológusnő véleménye szerint pedig, épp ellenkezőleg az antiszemitizmus általánosan példázza, hogy a rasszizmus miképp működik, hogyan képes formálni együtt a társadalmat és a politikát.

A negyedik fejezet napjainkig ugrik előre, azon elképzelést megvitatta, miszerint

egy „rassz utáni” korban élünk. Az új rasszizmus teóriái, melyek inkább a kultúrára fókuszálnak a biológiával szemben, azt a következtetést támasztják alá, miszerint az „igazi rasszizmus” már a múlté – állítja Lentin. Szerinte az antiszemitizmus és iszlám-fóbia esetei láthatóvá teszik, miképp épül be kultúra és biológia felcserélhetően a rasszista érvelésekbe. Még túl korainak tartja leírni a biológiai rasszizmust: az emberi génállomány változatosságát vizsgáló genetikai kutatások demonstrálják, hogy a rassz még mindig befolyásolja az emberi különbségek tudományos értelmezését, jelentős politikai hatással.

Az ötödik, záró fejezet az aktuális bevándorlás és a terrorellenes háború kontextusának szemszögéből tekint a rasszizmusra. A menekültek, illegális bevándorlók, terroristák és muzulmánok egyetlen közös, a Nyugatot fenyegető célcsoportként vannak megjelenítve – írja Lentin. A drákói szigorú bevándorlási kontrol, a rassz alapú terror-elhárítás, a polgári jogok csorbulása csak néhány, melyet a rasszosítás következményének tart a szerző, a gazdag és szegény világok – civilizációk harcának álcázott - háborújában.

A könyv egyik erőssége, hogy – a Oneworld kiadó szándékának megfelelően – az, hogy mindenkire szól. Bátran kézbe vehetik „kezdők”, akiknek semmilyen előzetes ismerete nincs a rasszizmusról, de a témában járatos olvasók és a jelenség szakértői szintén élvezni fogják a rasszizmusról szóló írást. „Rengeteg tanultam Lentin könyvéből. Csak sajnálni tudom, hogy ez az ismertető nem létezett hatvan évvel ezelőtt, amikor tanulmányozni kezdtem a jelenséget” – írja ajánlójában Zygmunt Bauman, a világszerte elismert lengyel származású, Angliában élő szociológia professzor.

Alana Lentin műve elején izgalmasan, áttekinthetően vázolja a rasszizmus kialakulását, a téma alapfogalmainak pontos, érthető definícióival szolgál. Kiemeli a jelenség politikai meghatározottságát; a nacionalizmus és a rasszizmus párhuzamos fejlődését; ismerteti rasszállam koncepcióját; tisztázza a rasszosítás jelentését; rávilágít a naturalizmus és historizmus, a rasszizmus két típusa közötti különbségre. Könyvében jól szelektálva, végig erősen támaszkodik a 20. század második felének és a jelenkor szakirodalmára, rendszeresen sző szerinti is idéz a választott szerzőktől. Összefoglalásába többek között beépíti az amerikai David Theo Goldberg, a brit Neil MacMaster és Ivan Hannaford, az olasz Enzo Traverso, a lengyel Zygmunt Bauman, a jamaicai származású Stuart Hall, a francia Frantz Fanon és a német Hannah Arendt elméleti megállapításait. Keretes írásokban hét, a fejezetek témájába vágó esettanulmányt közöl, tovább emelve a mű színvonalát. Könyvében végig érződik, hogy Alana Lentin igazi szakértője a rasszizmusnak. Az elmúlt öt évet a szerző országában töltve igazolhatom, hogy a szociológusnő rendkívül akkurátusan jeleníti meg a modern nyugati világ rasszizmusból (is) fakadó vagy azzal összefüggő gondjait: a bevándorlást, az iszlám térhódítását, a terrorizmust, az asszimilációt, a multikulturalizmust, a kulturális különbségre építő gyűlöletet, a genetikai kutatások etikai és gyakorlati vonatkozásait, a szegénységet és azt diszkrimináló xeno-rasszizmust.

A szerző következetesen szembesíti olvasóját a tényekkel és saját elméleteivel, provokatívan meggyőző alkotása. Az antiszemitizmusról írt fejezet testesíti meg talán leginkább Lentin minden fontos részletre kiterjedő, a problémák összetettségét érzékeltetni tudó, egyidejűleg a változásokat és főbb folyamatokat láttatni képes írói stílusát. Lépésről lépésre bemutatja a zsidóság üldözésének történetét és formai válto-

zásait; reálisan vázolja az antiszemitizmus kialakulását, megerősödését, abban a zsidóságnak játszott saját szerepével együtt. Párhuzamot von az antiszemitizmus múlt századi és az iszlámfóbia mai megnyilvánulásai között, kitér az Izrael keltette új zsidógyűlöletre és a zsidó állam helyzetének, megítélésének komplexitására, mindeközben nem másról, mint a rasszizmus általános törvényszerűségeinek bemutatásáról szól a fejezet.

A rasszizmus témaköre mellett Alana Lentin könyvéből rengeteget tanulhatunk társadalomról, politikáról, tudományról, társas pszichológiáról. Társadalom- és természettudományos hallgatóknak egyaránt érdemes elolvasniuk, számos számukra releváns probléma, jelenség tárgyalásával találkozhatnak. A műben az antiszemitizmust részletező fejezetet leszámítva szinte kizárólag gyarmati, amerikai és nyugati-európai példákkal találkozhatunk a rasszizmus kapcsán, így jogos a kérdés, hogy kifejezetten a magyar olvasó számára mit nyújt a mű. A fentiekben részletezett pozitívumok miatt, mint általános bevezető olvasmányt a rasszizmus témakörébe feltétlenül ajánlom. A szakterületet jól ismerők érdeklődők számára a közép-kelet európaiaktól eltérő látásmódja és újszerűsége miatt hasznos olvasmány. Összefoglaló jellege miatt egyetemi, főiskolai tankönyvként is nagyszerűen alkalmazható.

Az említetteknel talán fontosabb ok, hogy hazánk is érintett a könyvben tárgyalt jelenségek nagy részében. A rasszizmus kapcsán bőven van mit tanulnia, mire felkészülnie az országnak. Aki azonban a művet olvasva konkrét válaszokat, megoldási javaslatokat vár a rasszizmus leszerelésére, megállítására, felszámolására, az csalódni fog. Alana Lentin ezt nem teszi meg, igaz nincs is szándékában, sőt nem is feladata. A módszereket mi magunknak kell kidolgoznunk, a könyv szembesít bennünket a problémákkal, elolvasása az első lépés lehet a megoldások felé vezető úton.

JEGYZETEK

1. www.alanalentin.net
2. Gavan Titley a National University of Ireland média tanulmányok oktatója
3. Többek között a rassz és a rasszosítás definíciója is szerepel a könyvben, ám magát a rasszizmus fogalmát nem határozza meg. Ismerteti a rasszizmus történetét, leírja, karakterizálja azt, bemutatja formáit, ám rövid definíciót nem ad. Úgy véli, hogy változatos jellege miatt a rasszizmus nem szűkíthető le egy konkrét jelenségre, s így definiálható egyszerűen.

IRODALOM

LENTIN, ALANA
2004 Racism and Anti-Racism in Europe. London: Pluto Press.